

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
протокол № 10 від 28.10.2019 р.

Голова Вченої ради

проф. Петришин Р.І.

Положення

**про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання
результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та/або
інформальної освіти, в системі формальної освіти)
у Чернівецькому національному університеті
імені Юрія Федьковича**

УВЕДЕНО В ДІЮ

наказом ректора Чернівецького
національного університету
імені Юрія Федьковича
від 29 жовтня 2019 року № 313

Загальні положення

Освіта відіграє ключову роль у формуванні та розвитку людського капіталу, забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку держави. У сучасному глобалізованому світі виникає необхідність у зміні підходів до визнання різних видів освіти та їх взаємодії між собою. Саме тому в умовах переходу до економіки інноваційного типу перед Україною постає низка проблем. Однією з них є проблема розвитку та взаємодії різних ступенів інституційної формалізації освіти: формальної та неформальної.

Розроблення Положення про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, у системі формальної освіти) у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (далі – Положення), зумовлено необхідністю оновлення й осучаснення соціально-економічних і духовних умов розвитку українського суспільства; процесами становлення демократичної, правової держави, розвитком громадянського суспільства; інтеграцією України до Європейського співтовариства; необхідністю модернізації освіти, а також впровадженням Закону України «Про освіту» (2017 р.), Національної рамки кваліфікацій, яка є засобом удосконалення системи загальної середньої, професійно-технічної, вищої, післядипломної освіти і навчання впродовж життя.

Відповідно до діючого Закону України «Про освіту» (*стаття 8. Види освіти*), Університет визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, які надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти усіх видів.

Положення ґрунтується на об'єктивних змінах в освітній сфері, досягненнях науки у контексті усвідомлення особистістю власної життєдіяльності, принципових відмінностях між дорослою і недорослою людиною.

Концептуальні засади неформальної освіти

Формальна і неформальна освіта в усіх її вимірах регулюється законодавчим унормуванням з визначенням принципів і механізмів державної підтримки, ролі основних суб'єктів, їх прав і обов'язків, способів координації між різними провайдерами освітніх послуг, а також механізмів фінансування з бюджету.

Неформальна освіта (стаття 8 Закону України «Про освіту») - це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти у порядку, визначеному законодавством.

Неформальна освіта в Україні діє у формі неформальних структур, які створюються на базі формальних (тренінгові групи, підготовка і перепідготовка на підприємствах тощо) або утворюються поза формальною системою, як правило, на короткий термін.

Принципи неформальної освіти

- навчання з урахуванням поточних потреб зв'язку з життям (забезпечення освітніх потреб як суспільства загалом, так і окремого громадянина);
- гнучких програм, вибору змісту, форм, методів, терміну навчання;
- визнання права на освіту як одного із провідних фундаментальних прав людини у будь-якому віці, орієнтація на загальнолюдські цінності та ідеали гуманізму;
- системності в особистісному і професійному розвитку.
- доступності, безперервності й наступності освіти;
- визнання результатів попереднього навчання;
- взаємодія і партнерство державних органів, недержавних і громадських організацій у забезпеченні розвитку неформальної освіти дорослих;

- урахування особливостей культурно-освітніх потреб різних категорій дорослого населення;
- відповідності державним вимогам та освітнім стандартам;
- «вчитися в дії», «вчитися взаємодіяти».

Головна ознака неформальної освіти – добровільність і щирий інтерес до предмету навчання.

Основні характеристики неформальної освіти

- організована та має підтримку, яка надається фахівцем або навчальною системою в тих чи інших галузях знань і практичних навичок;
- може мати конкретні цілі навчання або бути спрямованою на загальне підвищення розумово-пізнавальної і творчої діяльності;
- не обмежена географічно, може бути доступною у будь-якій точці світу;
- не обмежена часом, але, як правило, короткострокова;
- зазвичай, не підкріплена документальним засвідченням набутих знань і навичок, якості засвоєння навчального матеріалу, рівня кваліфікації тощо;
- більш гнучка, ніж формальна, швидше реагує на потреби ринку;
- застосовує інноваційні методи навчання.

Неформальна освіта не має вікових, професійних чи інтелектуальних обмежень щодо учасників, нерідко не обмежується часовими рамками.

Заклади вищої освіти чи організації, що займаються неформальною освітою, зазвичай, не присуджують кваліфікацій і не провадять формального оцінювання навчальних досягнень учасників.

У Меморандумі неперервної освіти Європейського Союзу зазначено: « ... Континуум неперервної освіти робить неформальну та формальну освіту рівноправними учасниками процесу навчання».

В Україні існування неформальної освіти охоплює наступні галузі: позашкільна освіта; післядипломна освіта та освіта дорослих; громадянська освіта (різнопланова діяльність громадських організацій); шкільне та студентське самоврядування (через можливість набуття управлінських, організаторських, комунікативних та ін. умінь); освітні ініціативи, спрямовані

на розвиток додаткових умінь та навичок (комп'ютерні та мовні курси, гуртки за інтересами тощо).

Розширення застосування неформальної освіти може бути корисним: а) для суспільства в цілому (сприяння демократизації, розвитку громадянського суспільства, громадської активності та лідерства; вирішення проблеми дозвілля молоді та осіб похилого віку); б) для формальної освіти (можливість гнучко та швидко реагувати на потреби ринку праці та послуг, задовольняючи вимоги учнів, робітників та роботодавців і доповнюючи освітні пропозиції; зростання мотивації учасників навчально-виховного процесу, їхньої особистісної зацікавленості); в) для учасників (можливість самовдосконалення та виховання самооцінки; розвиток громадянських навичок; виховання почуття причетності, солідарності; оптимальне поєднання свободи і відповідальності; можливість самостійного вибору часу, місця, тривалості навчання).

Загальносвітова тенденція сьогодення – рух до зближення і взаємодоповнення формальної та неформальної освіти замість конкуренції між ними. Неформальна освіта може бути полігоном для випробування методик та інструментів, котрі згодом може взяти на озброєння формалізована освіта. Але не слід забувати, що, на відміну від формальної освіти, неформальна є необов'язковою і добровільною, а значить – не може замінити чи витіснити існуючу освітню інфраструктуру.

Напрями реалізації неформальної освіти

У галузі правового забезпечення: визнання освіти дорослих на державному рівні невід'ємною складовою національної системи освіти й розроблення відповідно до цього нових підходів її правового регулювання; визнання права людини на освіту впродовж життя, на доступ до освітніх та інформаційних ресурсів усіх видів; доступність освітніх послуг для різних категорій дорослих громадян України незалежно від рівня здобутої раніше освіти, матеріального забезпечення і місця проживання; розроблення пропозицій щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства, яким регулюються можливості підвищення кваліфікації, перенавчання, надання додаткових освітніх послуг; законодавче закріплення вимог щодо координації і

взаємодії різних суб'єктів діяльності у сфері неформальної освіти .

У галузі управління: розроблення механізмів державно-громадського управління системою неформальної освіти та забезпечення ефективних зв'язків між освітніми установами і ринком праці; розроблення і забезпечення реалізації стратегії децентралізації в управлінні неформальною освітою дорослих, де провідна роль у визначенні пріоритетів, організації та управління надається місцевим органам державної влади і органам місцевого самоврядування, зокрема щодо створення умов для розвитку неформальної і додаткової освіти дорослих; створення місцевих, регіональних і загальнодержавних структур та залучення неурядових організацій і громадських рухів з метою розвитку, координації, управління якістю й фінансуванню неформальною освітою дорослих; розвиток системи соціального партнерства у розвитку неформальної та інформальної освіти дорослих на регіональному і загальнонаціональному рівнях.

У галузі організаційного та науково-методичного забезпечення: розроблення механізму державного замовлення на підготовку педагогічного персоналу для роботи з дорослими у закладах вищої освіти і забезпечення його реалізації; забезпечення психолого-педагогічного, соціального, науково методичного, інформаційного супроводу неформальної освіти; вдосконалення процедур доступності освіти упродовж життя і визначення професійно важливих і непрофесійних цілей неформальної освіти; аналіз та оцінка потреб дорослих громадян України навчання у неформальній освіті, а також створення методики визначення тематичної палітри, якості, територіальної і вартісної доступності освітніх програм цього виду освіти; сприяння розвитку наукових досліджень з проблем освіти дорослих, орієнтованих на практичну діяльність; вивчення міжнародного досвіду діяльності комерційних структур і громадських організацій щодо надання освітніх послуг неформальної освіти з метою виявлення його прогресивних ідей та визначення перспективних напрямів їх творчого використання в Україні; поглиблення міжнародних зв'язків, розвиток форм і методів співпраці з відповідними інституціями зарубіжних країн для вивчення досвіду і поширення власних напрацювань у справі розвитку

неформальної освіти.

У галузі економічного забезпечення: розроблення і впровадження механізмів стимулювання й заохочення громадян до навчання впродовж життя, здобуття неформальної освіти, а також роботодавців щодо участі у пролонгованому навчанні працівників; культивування інвестиційної привабливості неформальної освіти із подальшим впровадженням багатоканального і різнорівневого фінансування освіти дорослого населення.

Результати неформальної освіти можуть доповнювати і розширювати формальну освіту або виступати в якості окремої складової загального освітнього рівня індивіда.

Неформальна освіта може як доповнювати, збагачувати формальну освіту, так і виступати відокремленим освітнім напрямом складової освіти упродовж життя.

Цілі організацій, які надають неформальну освіту

- формування активної громадянської позиції підростаючого покоління;
- сприяння соціалізації школярів у суспільстві;
- збільшення соціальної та професійної компетенції молоді;
- набуття мотивації до навчання в цілому;
- формування стратегічних життєвих цілей випускників загальноосвітніх навчальних закладів;
- вирішення соціальних проблем місцевого масштабу;
- вдосконалення процесу професійної орієнтації молоді.

Розвитку неформальної освіти сприяють світові організації, такі як ООН, ЮНЕСКО, Європейський Союз, Рада Європи та інші. Саме тому неформальна освіта розвиненіша у Європі та сприймається європейськими роботодавцями на рівні з формальною освітою.

Порядок та процедури визнання результатів неформальної освіти

Порядок і процедури визнання в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (далі ЧНУ) результатів навчання,

отриманих у неформальній освіті, розроблено відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту», Закону України «Про освіту».

Право на визнання результатів навчання у неформальній освіті поширюється на здобувачів усіх рівнів вищої освіти.

1.1. Визнання результатів навчання у неформальній освіті дозволяється для дисциплін, які починають викладатися з другого семестру. При цьому визнання результатів проводиться у семестрі, який передує семестру, у якому згідно з навчальним планом конкретної освітньої програми (надалі ОП) передбачено вивчення певної дисципліни. Обмеження зроблено із врахуванням ймовірності здобувача не підтвердити свої результати навчання у неформальній освіті.

1.2. Визнання результатів навчання у неформальній освіті розповсюджується лише на обов'язкові дисципліни ОП, оскільки вибіркові дисципліни здобувач може обирати самостійно з широкого переліку, що дає йому змогу вивчати те, чого він ще, на його думку, не знає.

1.3. Університет може визнати результати навчання у неформальній освіті, як додаткові, в обсязі не більше 10% від загального обсягу по конкретній ОП.

1.4. Здобувач вищої освіти звертається із заявою до ректора Університету з проханням про визнання результатів навчання у неформальній освіті. До заяви можуть додаватися будь-які документи (сертифікати, свідоцтва тощо), які підтверджують ті вміння, які здобувач отримав під час навчання.

1.5. Для визнання результатів навчання у неформальній освіті попередньо створюється розпорядженням декана факультету/директора інституту фахова комісія. До неї входять: декан факультету/директор інституту; гарант освітньої програми, на якій навчається здобувач; науково-педагогічні працівники, які забезпечують викладання дисципліни, що пропонується до перерахування на основі визнання результатів навчання у неформальній освіті.

1.6. Фахова комісія визначає метод оцінювання результатів навчання, відповідно до робочої навчальної програми. Здобувача ознайомлюють із

програмою навчальної дисципліни та переліком питань, які виносяться на підсумкове оцінювання, критеріями оцінювання. Якщо робочою навчальною програмою передбачено виконання письмової роботи з даної дисципліни (курсової роботи (проекту) тощо), то здобувача ознайомлюють із переліком тем письмової роботи.

1.7. Фахова комісія дає 5 робочих днів для підготовки здобувача до підсумкового контролю (з кожної дисципліни) та 10 робочих днів для написання письмової роботи (за наявності).

1.8. Підсумковий контроль проходить у вигляді екзамену. Фахова комісія виставляє підсумкову оцінку за прийнятою в університеті шкалою ЄКТС.

1.9. Якщо здобувач отримав менше 50 балів, то йому не зараховуються результати навчання у неформальній освіті.

1.10. За підсумками оцінювання фахова комісія оформляє протокол, у якому міститься висновок для деканату про зарахування чи не зарахування відповідної дисципліни.

1.11. При перезарахуванні навчальних дисциплін відповідно до рішення фахової комісії, до навчальної картки здобувача вносяться: назва дисципліни, загальна кількість годин/кредитів, оцінка та підстава щодо перезарахування (номер протоколу) чи додаткового зарахування кредитів.

1.12. У разі негативного висновку фахової комісії щодо визнання результатів навчання здобувач має право звернути з апеляцією до ректора Університету.

1.13. Відповідно до апеляції ректор створює наказом апеляційну комісію у складі першого проректора, начальника навчального відділу, декана факультету/директора інституту та науково-педагогічних працівників випускової кафедри, які не входили до предметної комісії. Апеляційна комісія за результатами розгляду скарги приймає обґрунтоване рішення про повне або часткове задоволення скарги чи про залишення поданої скарги без задоволення.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

Андрогаг – організатор навчання дорослих, консультант, співавтор індивідуальної програми навчання, який у своїй професійній діяльності поєднує й інші функції (надає допомогу у відновленні мотивації до навчальної і професійної діяльності, володіє змістом як андрагогічної, так і професійної діяльності тих, хто навчається, методологією андрагогічного супроводу самоосвіти дорослих (цільове підвищення кваліфікації, випереджувальне навчання основ науково-дослідної роботи, допомога у створенні проектів професійного й особистісного розвитку тощо).

Дорослість – етап онтогенезу, що характеризується найвищим рівнем розвитку духовних, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей людини. На цьому етапі формуються своєрідні особливості Я-концепції, спонукальної та емоційної сфер особистості, змінюється спосіб життєдіяльності, з'являється життєвий досвід, виникають нові типи соціальних взаємовідносин (створення сім'ї, сімейні стосунки, батьківські функції, кар'єра, творчі досягнення тощо).

Інформальна освіта (самоосвіта) - це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям.

Неформальна освіта - це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами і не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій.

Освіта дорослих – складова системи неперервної освіти, мета якої – соціально-економічна адаптація дорослої людини до перетворень, які відбуваються в суспільстві; пролонгований процес і результат розвитку й виховання особистості, за допомогою освітніх програм та шляхом реалізації освітніх послуг упродовж життя.

Ринок праці – механізм, який функціонує на основі соціально-економічних і юридичних відносин між найманими робітниками,

роботодавцями і державою, регулює (збалансовує) співвідношення між пропозицією праці і попитом на неї, умовами праці, вартістю праці та її ціною.

Соціальне партнерство – система взаємовідносин між працівниками (їх представниками), яка дає змогу враховувати взаємні інтереси сторін за всієї їхньої відмінності та на цій основі досягати згоди з соціально-економічних питань, яка закріплюється у колективних договорах і угодах. Функціонування системи соціального партнерства здійснюється на основі тристоронньої співпраці спілки підприємців, профспілок та органів державної влади.

Технології навчання дорослих – способи реалізації змісту освіти дорослих, оптимальні й ефективні для віку та фізичного стану дорослої людини, що передбачають взаємодію змістової, процесуальної, мотиваційної, організаційної складових, сприяють диференціації та індивідуалізації освітніх програм на основі врахування набутих раніше знань, інших компетентностей і професійного досвіду людини, допомагають активізації діяльності, розкриттю її потенційних можливостей, виробленню практичних навичок з метою виконання конкретних завдань тощо.

Формальна освіта - це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, які визнаються державою.

Форми освіти дорослих визнані ЮНЕСКО – *формальна освіта* здійснюється у навчальних закладах та установах освіти, спрямована на одержання або зміну освітнього рівня та/або кваліфікації згідно з визначеними освітньо-професійними програмами і термінами навчання, заходами державної атестації, що підтверджується наданням відповідних документів; *неформальна освіта* – здійснюється в освітніх установах або громадських організаціях (клубах, гуртках), під час індивідуальних занять з репетитором, тренером й зазвичай не підтверджується наданням документа; *інформальна освіта* – неофіційна, самоорганізована (самоосвіта), індивідуальна пізнавальна діяльність (життєвий, соціальний досвід).